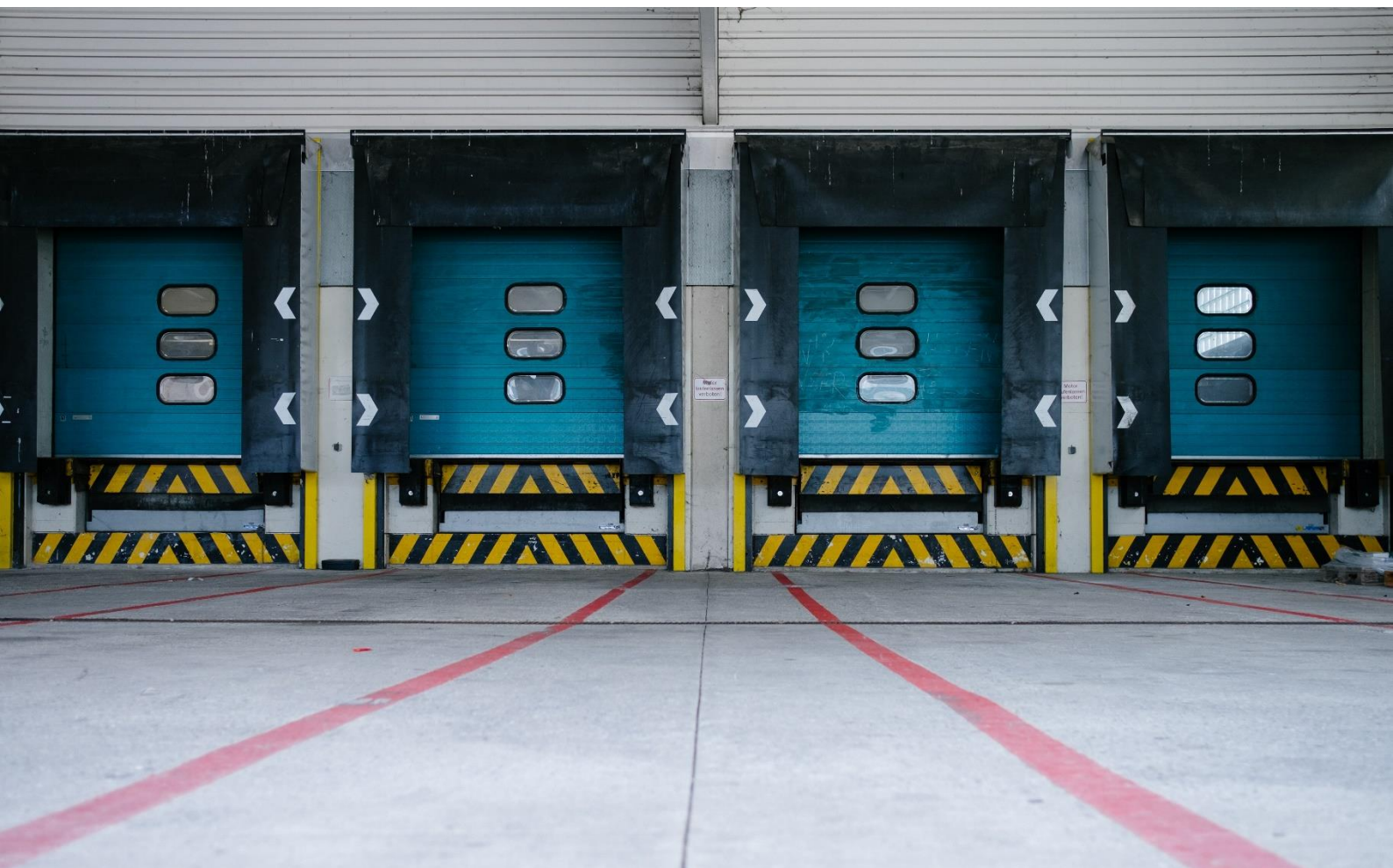

DECISIO

Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord
Namens de zeven gemeenten in West-Friesland

Arbeidsmigranten in West-Friesland

Definitief, 22 maart 2020

TITEL

Arbeidsmigranten in West-Friesland

DATUM

22 maart 2020

STATUS RAPPORT

Definitief

OPDRACHTGEVER

Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord
Namens de zeven gemeenten in West-Friesland

PROJECTTEAM DECISIO

Gerwin van der Meulen
Suzanne Steegman

CONTACTGEGEVENS DECISIO | ECONOMISCH ONDERZOEK EN ADVIES

Valkenburgerstraat 212
1011 ND Amsterdam
T 020 – 67 00 562
E info@decisio.nl
I www.decisio.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
1. Inleiding	2
1.1 Aanleiding, vraagstelling en aanpak	2
1.2 Definities	3
1.3 Leeswijzer	4
2. Economische situatie	5
2.1 Aantal werkende arbeidsmigranten	5
2.2 Belangrijkste woon-werkrelaties	8
2.3 Prognose tot 2030	9
3. Woonsituatie	12
3.1 Aantal (geregistreerd) woonachtige arbeidsmigranten	12
3.2 Huisvestingssituatie van arbeidsmigranten	14
Bijlage I: Cijfers	16
Bijlage II: Kaartmateriaal	19
Bijlage III: Aantal arbeidsmigranten naar postcodeniveau	21
Bijlage IV: Achtergrond data en prognose	22

Samenvatting

Achtergrond en aanpak

Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord heeft namens de zeven West-Friese gemeenten aan Decisio gevraagd een kwantitatieve inventarisatie uit te voeren naar de omvang en belangrijkste kenmerken van de doelgroep arbeidsmigranten in West-Friesland. Dat doen we op basis van onze database *Internationale werknemers* (via de CBS Microdata), aangevuld met acht gesprekken met bedrijven en uitzenders in de regio.

Vraag 1: Hoe heeft het aantal arbeidsmigranten zich ontwikkeld in West-Friesland sinds 2010, en hoe ontwikkelt deze doelgroep zich tot 2030?

In 2018 werkten in de regio West-Friesland 9.700 arbeidsmigranten. Sinds 2010 is het aantal verviervoudigd en neemt hun aantal jaarlijks toe met gemiddeld 20 procent. De belangrijkste werkgemeenten¹ zijn Medemblik (Zwaagdijk-Oost en Andijk) en Koggenland.

Op basis van een drietal scenario's is de ontwikkeling van het aantal arbeidsmigranten tot 2030 geprognostiseerd. Verwachting is dat de groep arbeidsmigranten blijft groeien. Uit de prognoses scenario's komt een potentiële omvang naar voren van 16.900 tot 19.500 arbeidsmigranten in 2030.

Vraag 2: Wat zijn de belangrijkste kenmerken van de populatie arbeidsmigranten?

De belangrijkste kenmerken van de doelgroep arbeidsmigranten zijn, namelijk als het gaat om:

- *Herkomsten*: het aandeel Polen is in de afgelopen jaren toegenomen tot twee derde van de gehele populatie arbeidsmigranten. Naar verwachting wordt de top-10 herkomstlanden in de komende jaren steeds diverser met meer nationaliteiten als Roemenen en Hongaren.
- *Werksector*: de meeste arbeidsmigranten zijn actief in de *Detailhandel*, *Groothandel* en *Land- en tuinbouw*. Een lager dan landelijk gemiddeld deel van de arbeidsmigranten is werkzaam via een uitzendbureau (28 procent). Uit de gesprekken halen we op dat arbeidsmigranten via een uitzendbureau veelal werken in bovengenoemde sectoren, *Logistiek* en in de *Voedings- en genotmiddelenindustrie*.
- *Verblijfsduur*: de verblijfsduur van arbeidsmigranten is sterk afhankelijk van de sector waarin zij werkzaam zijn en loopt uiteen van enkele weken tot meer dan

¹ Het komt voor dat in een werkgemeente een uitzendbureau gevestigd is waarvoor veel arbeidsmigranten werkzaam zijn. Het is aannemelijk dat zij in de betreffende regio werkzaam zijn

een jaar. Gemiddeld zien we in de data dat bijna de helft na een jaar nog economisch actief is, na twee jaar is dit een derde. Piekmomenten verschillen per sector: in de distributie worden arbeidsmigranten een groot deel van het jaar ingezet, met een piek in het najaar tijdens de feestdagen. In de land- en tuinbouw zijn vooral de oogstseizoenen druk en bij de bouw de maanden voor en na de bouwvakantie.

- *Economische betekenis:* uitgaande van 9.660 werkende arbeidsmigranten in West-Friesland en een gemiddelde, *netto* bijdrage aan de economie van 1.800 euro dan hebben arbeidsmigranten in West Friesland een economische betekenis van ruim 17 miljoen euro op jaarbasis.

Vraag 3: Hoeveel arbeidsmigranten zijn woonachtig in West-Friesland en hoe is hun huisvesting georganiseerd?

In West-Friesland staat (vanuit de CBS Microdata) van 4.400 arbeidsmigranten de woonlocatie geregistreerd. Dit aantal is naar verwachting een onderschatting en ligt, op basis van eerdere onderzoeken, mogelijk tussen de 8.100 en 9.900. De belangrijkste woonlocaties binnen West-Friesland zijn (op basis van het aantal dat we geregistreerd in beeld hebben via de data):

- Gemeente Hoorn: de wijken Kersenboogerd (600) en Zwaag (400)
- Gemeente Medemblik: meer verspreid over de kernen Medemblik (300) en Andijk (200)
- Gemeente Drechterland: Hoogkarspel (200)
- Gemeente Enkhuizen: de wijken Oude Gouw-Gommerwijk en Kadijken (samen 300)

Op dit moment wordt de huisvesting voor arbeidsmigranten op verschillende manieren georganiseerd: zowel binnen als buiten de regio West-Friesland wordt gebruik gemaakt van grootschalige huisvesting in de vorm van een hotel, appartementencomplex en vakantiepark. Daarnaast wordt er huisvesting georganiseerd bij tuinders op het erf. Inschatting door de gesproken bedrijven en uitzenders is dat circa 40 procent van de arbeidsmigranten is gehuisvest in kleinschaligere huisvesting in (eengezins-)woningen in dorpskernen. Deze inschatting wordt gemaakt op basis van hun beeld over de woningen die voor deze doelgroep verhuurd worden. Dat laatste gebeurt vooral in Medemblik en Koggenland.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding, vraagstelling en aanpak

De economie groeit en de vraag naar werknemers is groot. Ook in West-Friesland. Bedrijven zetten steeds vaker arbeidsmigranten in om aan de groeiende arbeidsvraag te voldoen. Deze arbeidsmigranten verblijven voor korte of langere termijn in West-Friesland; liefst op niet al te grote afstand van de werklocaties. Geschikte tijdelijke of meer structurele huisvesting voor deze groeiende groep arbeidsmigranten is niet altijd voorhanden. In een woningmarkt die onder druk staat, leidt dit soms tot verdringing en worden (tijdelijke) oplossingen gezocht door het wonen op vakantieparken, verkamering van reguliere woningen of het wonen in of bij bedrijfsgebouwen. Dit terwijl het vanuit kwantitatief en kwalitatief perspectief eerder wenselijk is om de huisvesting van arbeidsmigranten op de korte en langere termijn goed (structureel) te regelen zodat in West-Friesland nu en in de toekomst een gezond(e) woonsituatie en economische vestigingsklimaat bestaat.

In dit onderzoek zijn de volgende vragen geformuleerd:

1. Hoe heeft het aantal arbeidsmigranten zich ontwikkeld in West-Friesland sinds 2010? En hoe ontwikkelt deze doelgroep zich tot 2030?
2. Wat zijn de belangrijkste kenmerken van de populatie arbeidsmigranten in West-Friesland als het gaat om: instroom, uitstroom, gemiddelde verblijfsduur, nationaliteit en bedrijfssector?
3. Hoeveel arbeidsmigranten zijn woonachtig in West-Friesland en hoe is hun huisvesting georganiseerd?

Tegen deze achtergrond heeft Decisio voor het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord namens de zeven West-Friese gemeenten een onderzoek uitgevoerd naar de aantallen en belangrijkste kenmerken van arbeidsmigranten binnen West-Friesland. Dit doen we op basis van gegevens afkomstig uit de CBS Microdata. In de bijlage is een uitgebreide toelichting te vinden op deze cijfers.

Cijfers arbeidsmigranten op basis van CBS Microdata

Het CBS geeft geaccrediteerde organisaties toegang tot de databestanden op basis waarvan het CBS haar statistieken opstelt (de zogenaamde 'CBS Microdata'). Decisio heeft toegang tot CBS Microdata en gebruikt dit om de 'Monitor internationale werknemers' op te stellen op basis van diverse uitgangspunten, waaronder:

- De werknemer werkt in Nederland

- De werknemer heeft de buitenlandse nationaliteit (oftewel: geen Nederlandse nationaliteit)
- De werknemer verdient een inkomen uit 'actieve arbeid'. Oftewel, internationale werknemers zijn niet in de monitor opgenomen wanneer zij bijvoorbeeld een uitkering ontvangen, of werkloos zijn.

Binnen deze monitor zoomen we onder meer specifiek in op de arbeidsmigranten. Voor de monitor koppelt Decisio binnen CBS Microdata arbeidscontract-informatie van arbeidsmigranten in Nederland aan diverse persoonsgegevens. Op gemeenteniveau en (deels) op postcodeniveau geeft de monitor vervolgens onder meer inzicht in het aantal arbeidsmigranten dat in een regio woont en/of werkt, in welke sector zij werkzaam zijn en wat zij verdienen, hoe lang zij in Nederland economisch actief zijn, waar ze vandaan komen en wat hun leeftijd is. In de bijlage bij dit rapport is meer toelichting gegeven over de gehanteerde methodiek.

Naast het verzorgen en analyseren van deze kwantitatieve informatie zijn acht gesprekken gevoerd om beter in te schatten of met de hiervoor genoemde CBS-aanpak wel of niet de totale populatie arbeidsmigranten in deze gemeenten wordt afgedekt. Daarmee dekken we kwantitatief niet alles volledig af, maar ontstaat een beter gevoel met welke bandbreedtes de CBS-cijfers geïnterpreteerd kunnen worden.

1.2 Definities

In dit rapport worden diverse begrippen gebruikt. Deze begrippen gebruiken we om doelgroepen in de data-analyse goed af te bakenen. Voor de duidelijkheid geven we hier een overzicht van hetgeen we daarmee bedoelen:

- **Internationale werknemer:** is een economisch-actieve persoon met alleen een buitenlandse nationaliteit (oftewel deze persoon heeft niet de Nederlandse nationaliteit) en die in loondienst is bij een in Nederland gevestigde organisatie. Voor deze persoon wordt loonheffing afgedragen aan de Belastingdienst.
- **Kenniswerker:** is een internationale werknemer die gerekend wordt tot de groep kenniswerkers waarbij een minimale looneis gesteld is voor twee leeftijdsgroepen. In de bijlage bij dit rapport is dit nader toegelicht.
- **Arbeidsmigrant:** is een internationale werknemer die minder verdient dan de gestelde minimale looneis voor de kenniswerker. In de bijlage bij dit rapport is dit nader toegelicht.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op de economische situatie van de populatie arbeidsmigranten in West-Friesland. Daarin analyseren we de doelgroep arbeidsmigranten dat in de regio werkt. Naast hun aantallen kijken we naar de belangrijkste kenmerken, woon-werkrelaties en hoe we verwachten dat deze groep zich in de komende jaren ontwikkelt. In hoofdstuk 3 gaan we in op de woonsituatie van arbeidsmigranten, waarbij we analyseren hoeveel arbeidsmigranten in West-Friesland wonen en hoe het is geregeld met hun huisvesting.

2. Economische situatie

In dit hoofdstuk beschrijven we de populatie arbeidsmigranten die in de regio West-Friesland werkt. We gaan daarbij in op de (ontwikkeling in) aantallen, belangrijkste kenmerken, woon-werkrelaties binnen en buiten de regio, en de verwachte ontwikkeling van deze doelgroep tot 2030.

2.1 Aantal werkende arbeidsmigranten

Aantal werkzame arbeidsmigranten groeit jaarlijks 20 procent

In 2018 werkten in de gemeenten binnen West-Friesland bijna 9.700 arbeidsmigranten. Sinds 2010 is het aantal verviervoudigd: van 2.270 in 2010 naar 9.660 in 2018. De groei bedraagt gemiddeld 20 procent per jaar. Dat is hoger dan het Nederlandse gemiddelde van 16 procent. Vooral tussen 2017 en 2018 is het aantal arbeidsmigranten fors gestegen (zie ook figuur 2-1).

Figuur 2-1 Ontwikkeling aantal werkzame arbeidsmigranten in West-Friesland, 2010-2018

Bron: Decisio (2020), op basis van CBS Microdata

Grootste en sterkst groeiende werkgemeenten: Medemblik en Koggenland

Medemblik en Koggenland zijn de belangrijkste werkgemeenten binnen West-Friesland. Circa 60 procent van alle arbeidsmigranten werkt in een van deze gemeenten. Dit zijn ook de gemeenten waar tussen 2017 en 2018 in absolute aantallen absoluut de grootste stijging plaatsvond: binnen een jaar ging het om een toename van ruim 1.000 arbeidsmigranten in Koggenland en 900 in Medemblik. In de gemeente Drechterland is het aantal werkzame arbeidsmigranten tussen 2017

en 2018 meer dan verdubbeld. In tabel 2-1 is de ontwikkeling tussen 2010 en 2018 per gemeente weergegeven.

Tabel 2-1 Aantal en ontwikkeling werkzame arbeidsmigranten in West-Friesland, 2018²

	Aantal in 2010	Aantal in 2018	Absolute toe- of afname	Gem. jaarlijkse groei
Drechterland	150	1.370	1.220	32%
Enkhuizen	160	290	120	7%
Hoorn	900	970	70	1%
Koggenland	230	2.720	2.490	36%
Medemblik	620	3.070	2.450	22%
Opmeer	70	380	310	23%
Stede Broec	130	870	740	27%
West-Friesland	2.270	9.660	7.400	20%

Bron: Decisio (2020), op basis van CBS Microdata

Vestiging van uitzendbureau en werklocatie

In de CBS Microdata is de werklocatie van werknemers (zoals arbeidsmigranten) geregistreerd als het adres van de werkgever. Voor arbeidsmigranten, die vaak via een uitzendbureau werken, komt het voor dat het werkadres van arbeidsmigranten elders is gelegen aangezien zij door het uitzendbureau tijdelijk bij een of meerdere werkgevers worden uitgezonden. Echter, dit daadwerkelijke werkadres is op basis van CBS Microdata niet bekend. Dit kan een licht vertekend beeld (onderschatting of overschatting) opleveren van het aantal arbeidsmigranten per werkgemeente of -regio. Voor West-Friesland weten we dat het in elk geval gaat om vestiging van Charlie Works en AB Vakwerk in de gemeente Medemblik. Het overgrote deel van deze arbeidsmigranten is wel werkzaam binnen Medemblik of regiegemeenten. Daarom concluderen we dat in elk geval op het niveau van West-Friesland de afwijking in aantallen minimaal zal zijn.

Belangrijkste werklocaties arbeidsmigranten

Uit de inventarisatie van werklocaties onder bedrijven en uitzenders komen drie belangrijke werklocaties naar voren voor arbeidsmigranten:

- Zwaagdijk-Oost (gemeente Medemblik): hier zijn verschillende grote distributiecentra, industrie en tuinbouwbedrijven gevestigd van onder andere bedrijven als Action, Paul Jong, Hessing.
- Zwaag (gemeente Hoorn): in navolging op voorgaande: hier zit het distributiecentrum van Lidl gevestigd.

² Vanwege leesbaarheid ronden we cijfers af op tientallen. In de optelling van de gemeentelijke aantallen kan daarom een verschil zitten van maximaal 10.

- Andijk (gemeente Medemblik): arbeidsmigranten zijn vooral werkzaam in de (glas)tuinbouw.
- In de gemeente Enkhuizen worden arbeidsmigranten ingehuurd bij de zaadteelt en zaadveredeling. Deze bedrijven zijn in de afgelopen jaren sterk in omvang toegenomen.

Belangrijkste kenmerken doelgroep arbeidsmigranten

In de bijlage zijn gegevens te vinden over de kenmerken van de groep arbeidsmigranten in West-Friesland. In dit kader geven we een opsomming van de belangrijkste kenmerken, namelijk als het gaat om:

- **Herkomsten:** het aandeel Polen is in de afgelopen jaren toegenomen tot twee derde van de gehele populatie arbeidsmigranten. Bovendien zien we dat de groep Roemenen en Hongaren deel uitmaken van de top-10 nationaliteiten, terwijl deze in 2010 daar nog in ontbraken. Gesproken stakeholders verwachten dat het type herkomstlanden steeds diverser zal worden: door groei van de Poolse economie zijn arbeidsmigranten hier steeds lastiger te werven en groeit naar verwachting het aantal arbeidsmigranten uit Roemenië, Hongarije en Bulgarije.
- **Werksector:** de meeste arbeidsmigranten zijn actief in de *Detailhandel*, *Groothandel* en *Land- en tuinbouw*. Een lager dan landelijk gemiddeld deel van de arbeidsmigranten is werkzaam via een uitzendbureau (28 procent). Uit de gesprekken halen we op dat arbeidsmigranten via een uitzendbureau veelal werken in bovengenoemde sectoren, *Logistiek* en in de *Voedings- en genotmiddelenindustrie*.
- **Verblijfsduur:** de verblijfsduur van arbeidsmigranten is sterk afhankelijk van de sector waarin zij werkzaam zijn en loopt uiteen van enkele weken tot meer dan een jaar. Gemiddeld zien we in de data dat bijna de helft na een jaar nog economisch actief is, na twee jaar is dit een derde. Piekmomenten verschillen ook per sector: in de distributie worden arbeidsmigranten een groot deel van het jaar ingezet, met een piek in het najaar tijdens de feestdagen. In de land- en tuinbouw zijn vooral de oogstseizoenen druk en bij de bouw de maanden voor en na de bouwvakantie. Bedrijven verwachten dat ingang van de Wet Arbeidsmarkt in Balans (WAB) op 1 januari 2020 ervoor kan zorgen dat arbeidsmigranten langer in Nederland gaan blijven.
- **Economische betekenis:** uitgaande van 9.660 werkende arbeidsmigranten in West-Friesland en een gemiddelde, *netto* bijdrage aan de economie van 1.800 euro (zie ook onderstaande tekstkader) dan hebben arbeidsmigranten in West Friesland een economische betekenis van ruim 17 miljoen euro op jaarbasis.

De economische bijdrage van tijdelijke arbeidsmigranten

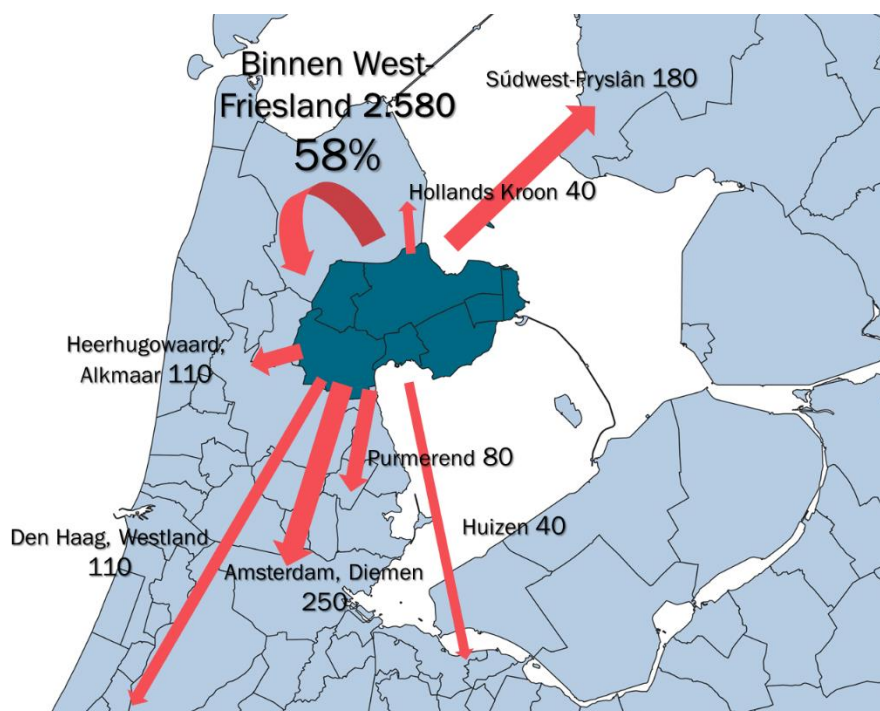
SEO verrichtte in 2012 onderzoek naar de economische bijdrage van tijdelijke arbeidsmigranten in Nederland. Het onderzoek was specifiek gericht op de *netto* bijdrage van tijdelijke migranten uit de MOE-landen aan de Nederlandse collectieve sector. Uit dit

onderzoek blijkt dat een tijdelijke arbeidsmigrant uit een MOE-land “de schatkist 1800 euro meer oplevert dan hij kost”.

2.2 Belangrijkste woon-werkrelaties

Op basis van gegevens voor 2018 blijkt dat ruim de helft van de arbeidsmigranten die in West-Friesland woont, ook in de regio werkt. Daarnaast zien we als belangrijke uitgaande pendelstromen de grotere, nabijgelegen gemeenten: Amsterdam, Súdwest-Fryslân, Purmerend, Alkmaar en Huizen (zie ook figuur 2-2). Er wonen bijvoorbeeld 40 arbeidsmigranten in West-Friesland die in Huizen werken.

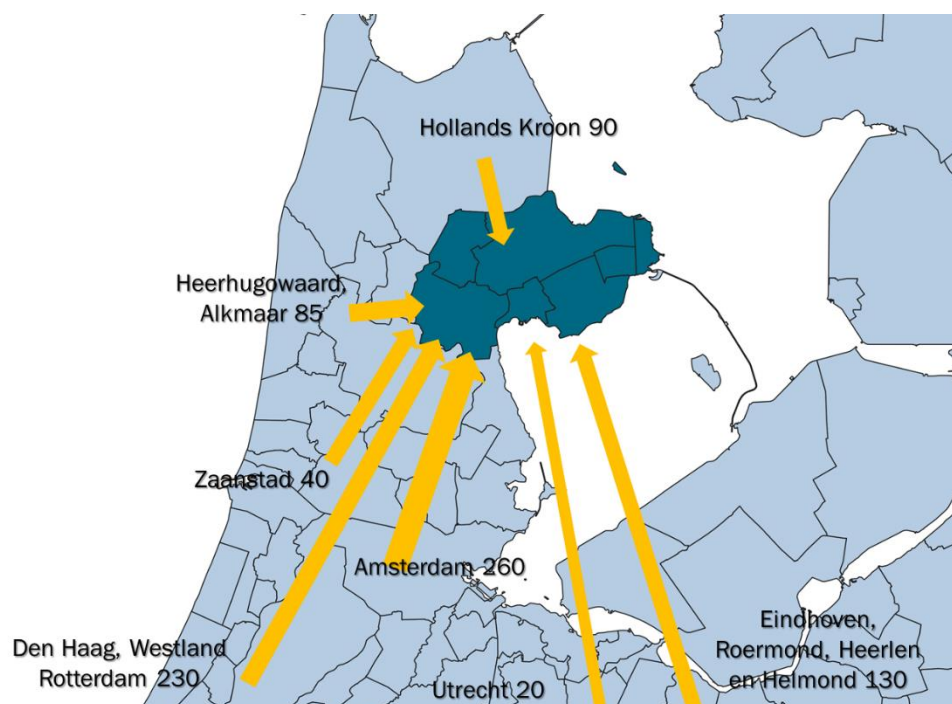
Figuur 2-2 Belangrijkste uitgaande pendelstromen van de groep woonachtige arbeidsmigranten in West-Friesland, 2018

Bron: Decisio (2020), op basis van CBS Microdata

Andersom, als het gaat om inkomende pendel van arbeidsmigranten die in de regio werken maar elders wonen, dan zien we vooral een sterke relatie met de Randstad. Daarnaast zijn er bij elkaar iets meer dan 200 arbeidsmigranten die vanuit omliggende gemeenten (Hollands Kroon, Heerhugowaard, Alkmaar en Zaanstad) naar de regio pendelen (zie ook figuur 2-3).

Figuur 2-3 Belangrijkste inkomende pendelstromen van de groep werkzame arbeidsmigranten in West-Friesland, 2018

Bron: Decisio (2020), op basis van CBS Microdata

2.3 Prognose tot 2030

Hoe ontwikkelt het aantal arbeidsmigranten zich in West-Friesland? Om voor deze vraag een goede inschatting te maken is een drietal prognosesenario's opgesteld. In onderstaand kader worden de uitgangspunten die daaraan ten grondslag liggen nader uitgewerkt.

Op basis van economische regressieanalyses toonde Decisio eerder aan dat er een significant, positief verband bestaat tussen het aantal banen en het aantal internationale arbeidsmigranten in Nederland. Hierbij is gecontroleerd voor bevolkingsgroei, bbp, buitenlandse zeggenschap in bedrijven en internationale handel en diensten op COROP-niveau. Het geconstateerde verband lijkt ook logisch als we ervan uit gaan dat arbeidsmigranten hoofdzakelijk voor arbeid naar Nederland komen. Op basis van het verband tussen de banengroei en het aantal internationale werknemers zien we dat als het aantal banen met 1 procent groeit dat dan het aantal internationale arbeidsmigranten toeneemt met 2,7 procent.

Wat betekent dit voor de prognose? De regionale banengroei in West-Friesland was tussen 2010 en 2018 gemiddeld jaarlijks 2,1 procent (gebaseerd op cijfers over banen van werknemers; CBS Statline). Op basis daarvan kunnen we veronderstellen dat **als het aantal banen met 2,1 procent groeit, het aantal arbeidsmigranten toeneemt met 5,5 procent.**

Arbeidsmigranten in Nederland zijn voornamelijk werkzaam in de (land)bouw, industrie, transport en zakelijke diensten. Het is daarom relevant om de verwachte sectorale ontwikkeling in de prognose mee te nemen. Het uitgangspunt daarvoor vormt WLO 2015³. Daaruit blijkt dat de gemiddelde jaarlijkse groei in werkgelegenheid in personen in deze bedrijfstakken varieert tussen de -0,3 procent in WLO Laag en +0,2 procent in WLO Hoog. Als we deze naast de regionale banengroei leggen, ontstaat de volgende bandbreedte:

- Als het aantal banen met 1,8 procent (2,1 min 0,3 procent) groeit, neemt het aantal arbeidsmigranten toe met 4,7 procent.
- Als het aantal banen met 2,3 procent (2,1 plus 0,2 procent) groeit, neemt het aantal arbeidsmigranten toe met 6 procent.

Tegen deze achtergrond is voor de prognose van het aantal arbeidsmigranten tot 2030 in de regio West-Friesland uitgegaan van de volgende economische scenario's:

- **Basis economisch groeiscenario:** dit scenario is gebaseerd op de relatie tussen de banengroei en het aantal arbeidsmigranten voor de periode 2010 tot en met 2018 (2,1 procent).
- **Sectorontwikkeling WLO Laag:** dit scenario is gebaseerd op het basis economisch groeiscenario, maar houdt rekening met de verwachte sectorale ontwikkeling zoals in WLO Laag.
- **Sectorontwikkeling WLO Hoog:** dit scenario is gebaseerd op het basis economisch groeiscenario, maar houdt rekening met de verwachte sectorale ontwikkeling zoals in WLO Hoog.

Tabel 2-2 Scenario's prognose aantal werkende arbeidsmigranten in West-Friesland

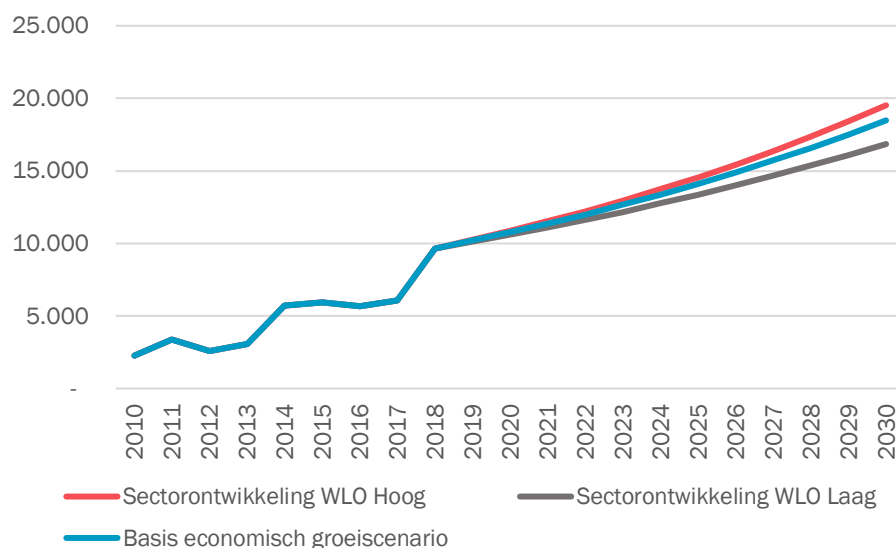
Scenario	Aantal, 2018	Jaarlijkse groei	Aantal, 2030	Verschil
Basis	9.660	5,5%	18.500	+ 8.800
WLO Laag	9.660	4,7%	16.900	+ 7.200
WLO Hoog	9.660	6%	19.500	+ 9.800

Bron: Decisio (2020), op basis van CBS Microdata, CBS (2020)

³ De studie 'Nederland in 2030-2050: twee referentiescenario's – Toekomstverkenningen Welvaart en leefomgeving', kortweg WLO, is de basis voor veel beleidsbeslissingen op het gebied van de fysieke leefomgeving in Nederland. De WLO is opgesteld door het PBL (Planbureau voor de Leefomgeving) en het CPB (Centraal Planbureau). Bron: WLO2015.nl.

Uit de drie prognoses scenario's komt voor West-Friesland een potentiële omvang naar voren van **16.900 tot 19.500 arbeidsmigranten in 2030**.

Figuur 2-4 Prognose aantal werkende arbeidsmigranten in West-Friesland, 2018-2030

Bron: Decisio (2020), op basis van CBS Microdata, CBS (2020)

Bedrijven en uitzenders verwachten dat de sterke toename in arbeidsmigranten van de afgelopen jaren zich in de komende jaren voortzet, zelfs in het geval van een afzwakkende economische groei. Bovendien geeft een deel aan niet te verwachten dat (in elk geval voor de komende tien jaar) trends als automatisering en robotisering het werk van arbeidsmigranten (volledig) te gaan vervangen.

Aandachtspunten bij de prognoses

Aandachtspunt bij prognoses over arbeidsmigranten is dat deze groep, gezien de ontwikkeling tussen 2010 en 2018, zich waarschijnlijk ook voor de komende jaren in een onstabiele lijn zal ontwikkelen. Bovendien zullen verschillende, meer kwalitatieve landelijke en regionale effecten invloed uitoefenen op de potentiële omvang van de groep arbeidsmigranten. Zo is het de vraag of de sterk gegroeide werkgelegenheid in de zaadveredeling zich zal blijven voortzetten, of wat de komst van het nieuwe datacenter van Google straks voor neveneffecten zal hebben. We verwachten dat deze echter vooral afhankelijk zal zijn van de beschikbaarheid van het aantal banen. Daarnaast is de uiteindelijke ontwikkeling van deze doelgroep in belangrijke mate afhankelijk van het beleid dat gevoerd wordt, en de keuze om deze groep wel of niet te accommoderen.

3. Woonsituatie

In dit hoofdstuk beschrijven we het aantal (geregistreerd) woonachtige arbeidsmigranten in West-Friesland en hun huisvestingssituatie. Daarbij gaan we in op het proces van het regelen van huisvesting en de belangrijkste locaties waar arbeidsmigranten gehuisvest worden.

3.1 Aantal (geregistreerd) woonachtige arbeidsmigranten

Aantal woonachtige arbeidsmigranten groeit jaarlijks 10 procent

Op basis van CBS Microdata zien we dat in 2018 zo'n 4.440 arbeidsmigranten geregistreerd woonachtig zijn in West-Friesland. Dit is naar verwachting een onderschatting van het daadwerkelijke aantal, zie daarvoor het kader op pagina 13. De gemeenten Hoorn en Medemblik zijn de belangrijkste woongemeenten voor geregistreerd woonachtige arbeidsmigranten: hier wonen respectievelijk 1.650 en 1.100 mensen (zie ook tabel 3-1). Sinds 2010 is het aantal arbeidsmigranten in alle gemeenten toegenomen: in de meeste gemeenten is het aantal (meer dan) verdubbeld. Gemiddeld groeit het aantal woonachtige arbeidsmigranten jaarlijks met 10 procent.

Tabel 3-1 Aantal arbeidsmigranten naar woonlocatie in 2010 en 2018⁴

	Aantal in 2010	Aantal in 2018	Absolute toe- of afname	Gem. jaarlijkse groei
Drechterland	150	380	230	12%
Enkhuizen	240	450	220	8%
Hoorn	860	1.650	790	9%
Koggenland	150	210	60	4%
Medemblik	420	1.100	680	13%
Opmeer	80	170	90	11%
Stede Broec	230	480	250	10%
West-Friesland	2.120	4.440	2.320	10%

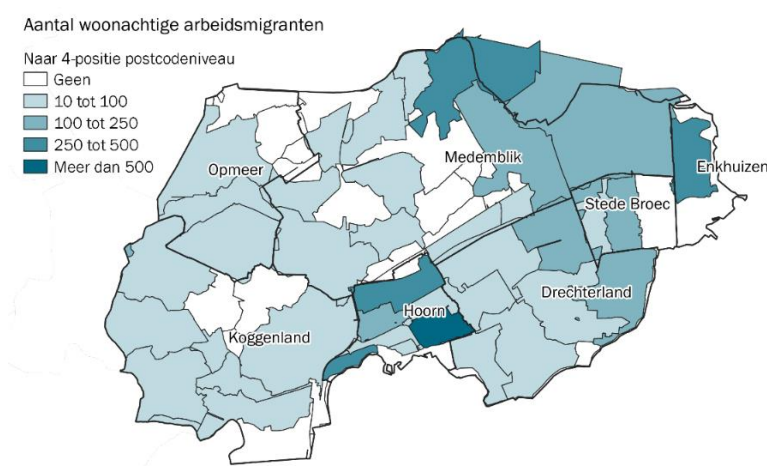
Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

De belangrijkste woonlocaties binnen de regio West-Friesland voor arbeidsmigranten zijn de wijken Kersenboogerd en Zwaag in de gemeente Hoorn. In deze wijken staan 600 respectievelijk 400 arbeidsmigranten geregistreerd

⁴ Vanwege leesbaarheid ronden we cijfers af op tientallen. In de optelling van de gemeentelijke aantallen kan daarom een verschil zitten van maximaal 10.

woonachtig. Meer verspreide woonlocaties liggen in de gemeente Medemblik (Medemblik, Andijk) en Drechterland (Hoogkarspel), met elk circa 200 tot 300 geregistreerde arbeidsmigranten. In Enkhuizen staan in de wijken Oude Gouw-Gommerwijk en Kadijken in totaal zo'n 300 arbeidsmigranten geregistreerd.

*Figuur 3-1 Locaties aantal (geregistreerd) woonachtige arbeidsmigranten **

**Een overzicht van het aantal arbeidsmigranten per postcodegebied is opgenomen in de bijlage.*

Bron: Decisio (2020), op basis van CBS Microdata

Woonadres arbeidsmigrant vaak onbekend: registratiegraad

Het komt voor dat het woonadres van een arbeidsmigrant niet bekend is via de CBS Microdata. Dat kan meerdere redenen hebben. Bijvoorbeeld doordat de arbeidsmigrant, bij seizoensgebonden arbeid, minder dan vier maanden in Nederland verblijft en zich niet bij de gemeente inschrijft (dat is ook geen wettelijke plicht). Of het kan voorkomen dat de arbeidsmigrant onbekend is met het proces van inschrijving en/of zich niet wil inschrijven vanwege de angst voor het verliezen van rechten in het land van herkomst. Het aantal geregistreerde arbeidsmigranten via de CBS Microdata is dus waarschijnlijk een onderschatting van het daadwerkelijke aantal arbeidsmigranten dat in West-Friesland woont.

In verschillende onderzoeken naar de registratiegraad⁵ van arbeidsmigranten komt een gemiddelde naar voren: 45 tot 55 procent van de arbeidsmigranten staat ingeschreven in de Basis Registratie Personen (BRP) en zien we dus terug in onze database. Op basis van deze stelregel schatten we het daadwerkelijke aantal woonachtige arbeidsmigranten in West-Friesland tussen de 8.100 en 9.900.

⁵ Bron: Companen (2020), op basis van verschillende studies vanuit Universiteit Utrecht, Erasmus Universiteit en het Risbo.

3.2 Huisvestingssituatie van arbeidsmigranten

Typen groot- en kleinschalige huisvesting

Binnen West-Friesland

Binnen West-Friesland zijn er een aantal locaties die gebruikt worden voor grootschalige huisvesting⁶ van arbeidsmigranten. Zo wordt in Hoorn voor circa 80 arbeidsmigranten huisvesting geregeld in een hotel. Daarnaast is er een vakantiepark in Medemblik waar arbeidsmigranten zijn gehuisvest: hoewel niet gefaciliteerd, wordt het park hier wel voor gebruikt. In Opmeer zijn er 160 bedden in een voormalig verzorgingshuis waar arbeidsmigranten gehuisvest (kunnen) worden.

Een tweede manier waarop de huisvesting van arbeidsmigranten georganiseerd wordt, is op het terrein van tuinders en landbouwbedrijven. Er zijn in de regio meerdere bedrijven die huisvesting verzorgen op het eigen terrein. Dit gaat om ongeveer 30 tot 50 personen per bedrijf.

Tot slot verwachten gesproken partijen dat zo'n 40 procent van de arbeidsmigranten verspreid woont in bestaande kernen. Medemblik en Koggenland zijn daarin de belangrijkste woongemeenten, iets wat zowel wordt onderbouwd door de data (zie ook tabel 3-1) als in de gesprekken. Als het gaat om huisvesting in woonwijken worden in elk geval 175 plekken genoemd. Naast de tijdelijke huisvesting in bestaande kernen zijn er enkele Poolse medewerkers die al langere tijd zelfstandig in Hensbroek en Abbekerk wonen.

Buiten West-Friesland

Omdat het aanbod aan huisvesting voor arbeidsmigranten binnen West-Friesland beperkt is, woont een deel van de arbeidsmigranten buiten de regio. Deze locaties zijn minder scherp in beeld dan de locaties binnen West-Friesland. Toch geven uitzenders en bedrijven aan in elk geval gebruik te maken van een groot appartementencomplex in Noordwijk, waar ruimte is voor circa 100 arbeidsmigranten. Daarnaast worden arbeidsmigranten ingehuurd die gehuisvest zijn in Lelystad of Almere.

Proces huisvesting

Ongeveer een derde van de werkzame arbeidsmigranten in de regio wordt ingehuurd via een uitzendbureau. Deze partij regelt in ongeveer de helft van de gevallen ook huisvesting voor hun medewerkers. Arbeidsmigranten hebben dan

⁶ Onder grootschalige huisvesting verstaan we locaties anders dan in reguliere woningen, waar veelal huisvesting wordt georganiseerd voor 2, 4 of 6 arbeidsmigranten. Huisvesting wordt grootschaliger geregeld zoals het geval kan zijn op een logieslocatie zoals een hotel of (vakantie)park.

bijvoorbeeld de mogelijkheid om voor circa 80 – 100 euro per week een (gedeelte) kamer te huren.

Bedrijven en uitzenders vinden het (in toenemende mate) een uitdaging om voldoende huisvesting te vinden voor hun werknemers. Zij geven aan dat er op dit moment sprake is van een tekort, zeker tijdens piekmomenten. Dat is een reden waarom regelmatig arbeidsmigranten ingehuurd worden die gehuisvest zijn buiten de regio, zoals in Lelystad of Almere. Dat is niet ideaal, omdat mensen vervolgens een veel langere reistijd hebben. Tegelijkertijd zijn huisvesting en de afstand tot de werklocatie voor arbeidsmigranten belangrijke factoren bij de beslissing om voor werk naar Nederland te komen.

De druk op de woningmarkt is in de afgelopen jaren toegenomen. Dat geldt voor alle typen woningzoekers. In West-Friesland geldt bovendien dat niet alleen arbeidsmigranten zorgen voor een extra druk, maar ook de komst van expats. De komst van verschillende datacenters (zoals Microsoft, en binnenkort Google) zorgt ervoor dat er meer woningen worden opgekocht en verhuurd. De arbeid in de regio neemt ook in de komende jaren dus toe.

Bijlage I: Cijfers

In onderstaande tabellen staan de belangrijkste cijfers over arbeidsmigranten weergegeven vanuit de *Monitor Internationale werknemers* (op basis van CBS Microdata). Voor de cijfers geldt dat wij niet mogen rapporteren over groepen kleiner dan 10 in aantal. Daarnaast ronden we de cijfers vanwege leesbaarheid af op tientallen.

1. Aantal arbeidsmigranten, naar werklocatie

1a. Aantal arbeidsmigranten, naar werklocatie, 2010-2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
West-Friesland	2.270	3.380	2.590	3.080	5.720	5.920	5.670	6.050	9.660
Drechterland	150	320	200	260	430	410	480	530	1.370
Enkhuizen	160	170	120	170	260	290	250	210	290
Hoorn	900	930	780	780	1.350	1.380	820	820	970
Koggenland	230	610	380	500	1.160	1.230	1.390	1.660	2.720
Medemblik	620	940	820	1.060	1.730	1.810	2.000	2.130	3.070
Opmeer	70	100	90	100	250	250	220	220	380
Stede Broec	130	290	210	220	520	540	510	490	870

Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

2. Aantal in- en uitstromende⁷ arbeidsmigranten, naar werklocatie

2a. Aantal instromende arbeidsmigranten, naar werklocatie, 2010-2018

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
West-Friesland	2.590	1.430	1.460	4.660	3.320	2.790	3.050	6.520
Drechterland	220	80	100	320	180	260	280	1.220
Enkhuizen	100	30	50	140	130	100	80	170
Hoorn	940	580	450	1.690	1.260	570	540	860
Koggenland	500	250	270	920	680	750	960	2.350
Medemblik	570	350	490	1.040	740	820	910	1.920
Opmeer	60	40	30	180	90	70	70	-
Stede Broec	200	100	70	370	240	220	210	-

Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

⁷ Het aantal instromende en uitstromende arbeidsmigranten betreft het aantal nieuw economisch-actief geworden mensen in een bepaald jaar, of juist het aantal mensen dat dat jaar niet langer economisch-actief was. Omdat we microdata beschikbaar hebben vanaf 2010, kunnen we de in- en uitstroom pas vanaf 2011 monitoren.

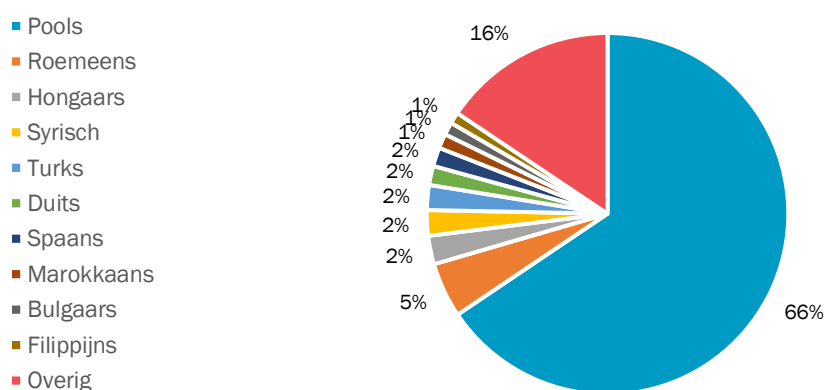
2b. Aantal uitstromende arbeidsmigranten, naar werklocatie, 2010-2018

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
West-Friesland	1.370	2.340	1.110	1.410	3.090	3.550	2.630	3.690
Drechterland	50	210	50	140	200	190	240	370
Enkhuizen	80	80	30	40	100	140	110	90
Hoorn	840	860	520	530	1.210	1.670	520	550
Koggenland	100	490	160	250	600	590	700	1.280
Medemblik	230	470	270	360	670	620	770	960
Opmeer	20	50	30	30	100	90	70	130
Stede Broec	40	170	60	60	220	250	220	310

Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

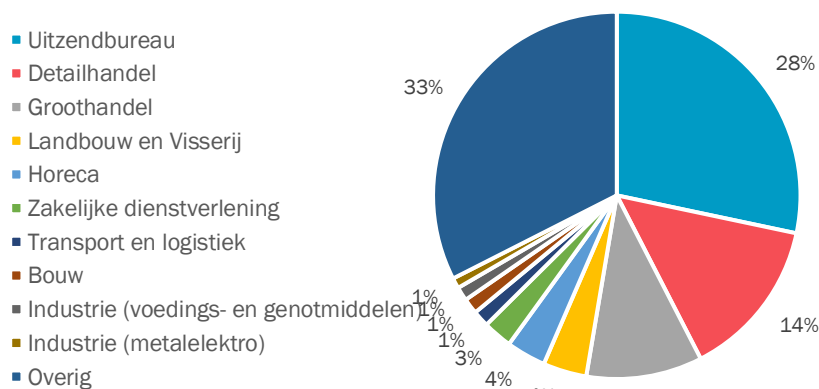
3. Kenmerken doelgroep arbeidsmigranten, naar werklocatie

3a. Top-10 herkomstlanden arbeidsmigranten in West-Friesland, naar werklocatie

Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

3b. Top-10 werksectoren arbeidsmigranten in West-Friesland, naar werklocatie

Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

3c. Verblijfsduur korter verblijvende (< 1 jaar) arbeidsmigranten in West-Friesland in 2018, naar werklocatie

Verblijfsduur, in aantal maanden	Aantal arbeidsmigranten	Aandeel in %
Tot 4 maanden	3.550	53%
4 tot 8 maanden	1.820	27%
8 tot 12 maanden	1.320	20%

Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

3d. Verblijfsduur langer verblijvende (> 1 jaar) arbeidsmigranten in West-Friesland, naar werklocatie

Jaar	Aantal instroom	Aantal nog over na:							
		1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar
2010	2.270	63%	48%	42%	37%	33%	31%	27%	26%
2011	2.020	27%	20%	28%	23%	18%	16%	10%	
2012	1.040	61%	44%	35%	29%	25%	23%		
2013	1.130	53%	36%	29%	22%	19%			
2014	3.630	51%	33%	26%	11%				
2015	2.480	41%	27%	14%					
2016	2.330	47%	20%						
2017	2.600	33%							

Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

4. Aantal arbeidsmigranten, naar woonlocatie

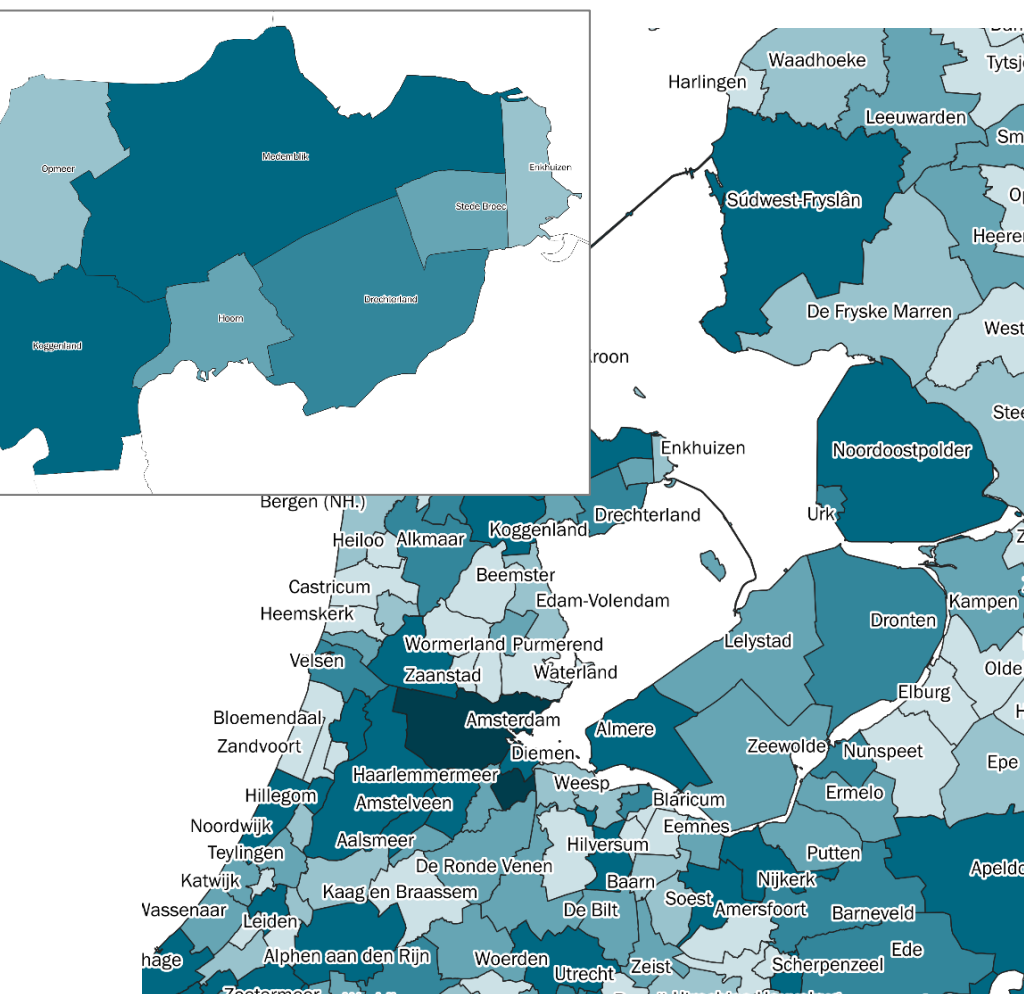
4a. Aantal arbeidsmigranten, naar woonlocatie, 2010-2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
West-Friesland	2.120	2.210	2.400	2.890	3.190	3.430	3.740	4.020	4.440
Drechterland	150	160	200	250	290	330	340	370	380
Enkhuizen	240	250	290	320	350	390	410	400	450
Hoorn	860	880	910	1.050	1.090	1.140	1.270	1.430	1.650
Koggenland	150	150	140	180	150	180	190	190	210
Medemblik	420	450	520	660	840	910	980	1.020	1.100
Opmeer	80	70	90	110	100	100	130	160	170
Stede Broec	230	260	250	310	370	390	430	460	480

Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

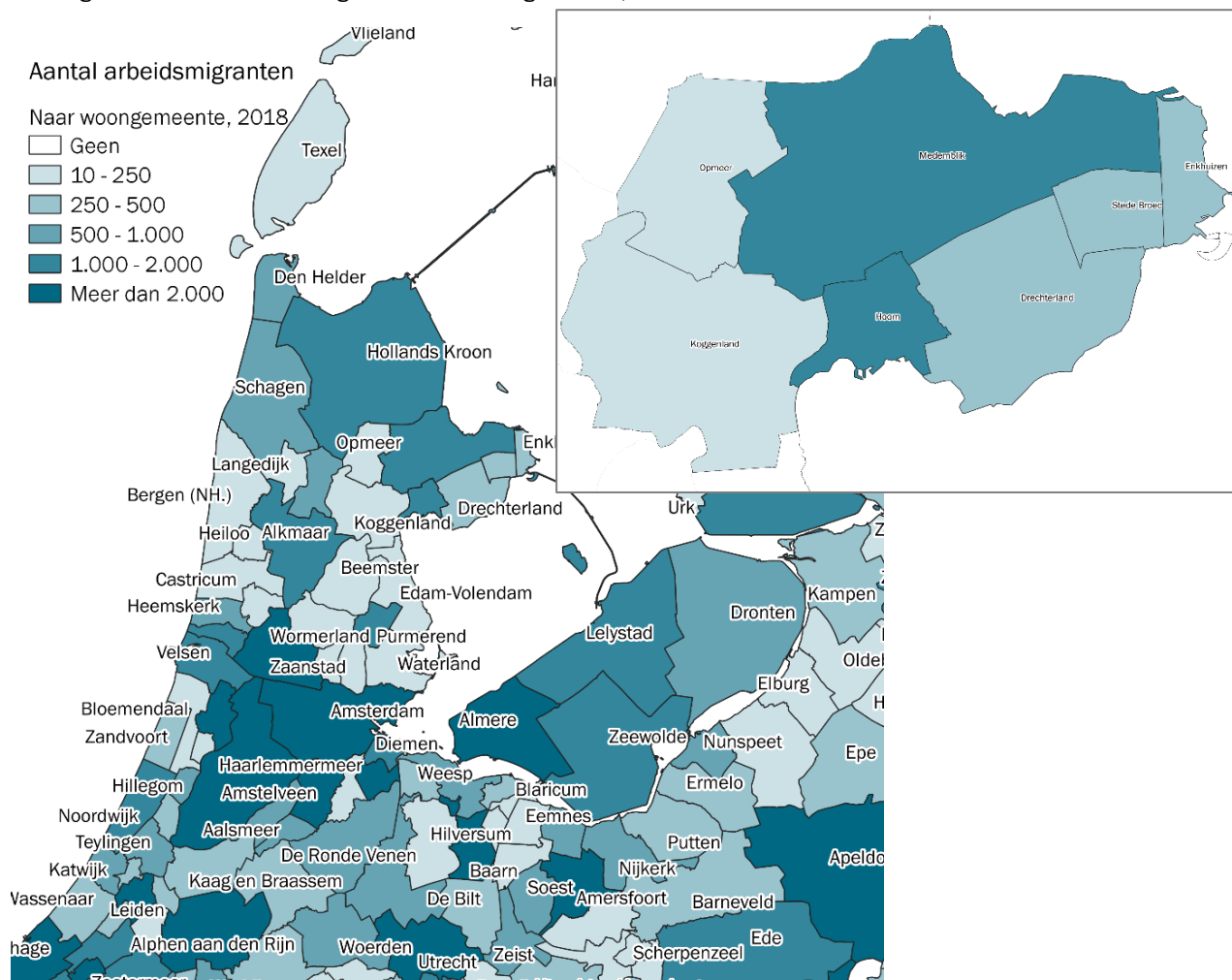
Bijlage II: Kaartmateriaal

Figuur 0-1 Aantal arbeidsmigranten naar werkgemeente, 2018

Bron: Decisio (2020), op basis van CBS Microdata (2018)

Figuur 0-2 Aantal arbeidsmigranten naar woongemeente, 2018

Bron: Decisio (2020), op basis van CBS Microdata (2018)

Bijlage III: Aantal arbeidsmigranten naar postcodeniveau

Tabel 1. Aantal geregistreerd woonachtige (BRP) arbeidsmigranten naar 4-posities postcodegebied, 2018

Postcodegebied (4-cijferig)	Aantal arbeidsmigranten	Postcodegebied (4-cijferig)	Aantal arbeidsmigranten
1616	160	1684	10
1617	20	1687	50
1619	200	1688	60
1622	280	1689	400
1623	20	1693	220
1624	90	1695	30
1625	120	1696	20
1628	600	1697	10
1633	40	1602	310
1641	20	1711	20
1645	20	1606	100
1647	20	1713	40
1648	40	1607	50
1655	30	1715	60
1657	20	1608	20
1671	290	1716	40
1674	60	1718	50
1676	30	1613	200
1679	50	1614	70
1681	20		

Bron: Decisio (2020), o.b.v. CBS Microdata

Bijlage IV: Achtergrond data en prognose

Methodiek

Het CBS geeft geaccrediteerde organisaties toegang tot de databestanden op basis waarvan het CBS haar statistieken opstelt (de zogenaamde 'CBS Microdata'). Decisio heeft toegang tot CBS Microdata en gebruikt dit om de 'Monitor internationale werknemers' op te stellen. Binnen deze monitor zoomen we onder meer specifiek in op de arbeidsmigranten. Voor de monitor koppelt Decisio binnen CBS Microdata contract-informatie van arbeidsmigranten in Nederland aan verschillende persoonsgegevens. Op gemeenteniveau en (deels) op postcodeniveau geeft de monitor vervolgens onder meer inzicht in:

- Het aantal internationale werknemers dat in een regio woont en/of werkt
- In welke sector zij werkzaam zijn en wat zij verdienen
- Hoe lang zij in Nederland economisch actief zijn
- Waar ze vandaan komen, hoe oud ze zijn en hoe zij wonen.

De data is beschikbaar voor de periode 2010-2018, waardoor niet alleen de huidige situatie maar ook de ontwikkeling in beeld gebracht wordt. Voor de monitor op basis van CBS Microdata gaan we uit van een mogelijke foutmarge van 5-10 procent.

Definitie: wie is een arbeidsmigrant?

Een economisch-actieve arbeidsmigrant is een persoon in loondienst bij een in Nederland gevestigde organisatie waarvoor loonheffing is betaald aan de Belastingdienst. Via de Belastingdienst ontvangt Decisio informatie over zijn of haar baan. Deze gegevens koppelen we aan de Basis Registratie Personen (BRP). Uit de BRP halen we bovendien tal van persoonsgegevens zoals leeftijd, geslacht en woonlocatie. Hieruit filteren we vervolgens de arbeidsmigranten die een buitenlandse nationaliteit hebben. Daarbij geldt dat deze persoon alleen een buitenlandse nationaliteit heeft; oftewel deze persoon heeft niet de Nederlandse nationaliteit.

In de monitor 'Internationale werknemers' maken we onderscheid tussen internationale kenniswerkers en arbeidsmigranten. Voor kenniswerkers wordt een minimale looneis gesteld voor twee leeftijdsgroepen. Alle werknemers die niet aan deze eisen voldoen, worden gerekend tot de groep arbeidsmigranten.

Minimale looneis internationale kenniswerkers

Leeftijd	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
d										

<30	25.19	25.76	25.98	26.60	27.10	26.92	27.86	28.33	28.81	29.29
jaar	8	1	5	5	9	6	0	3	3	3
>30	34.36	35.12	35.43	35.86	36.40	36.72	38.00	38.64	39.30	39.95
jaar	1	8	3	7	7	3	3	8	3	3

Binnen de groep arbeidsmigranten zal een klein deel bestaan uit statushouders die niet sec voor arbeid naar Nederland zijn gekomen, maar inmiddels wel werkzaam zijn bij een in Nederland gevestigde organisatie.

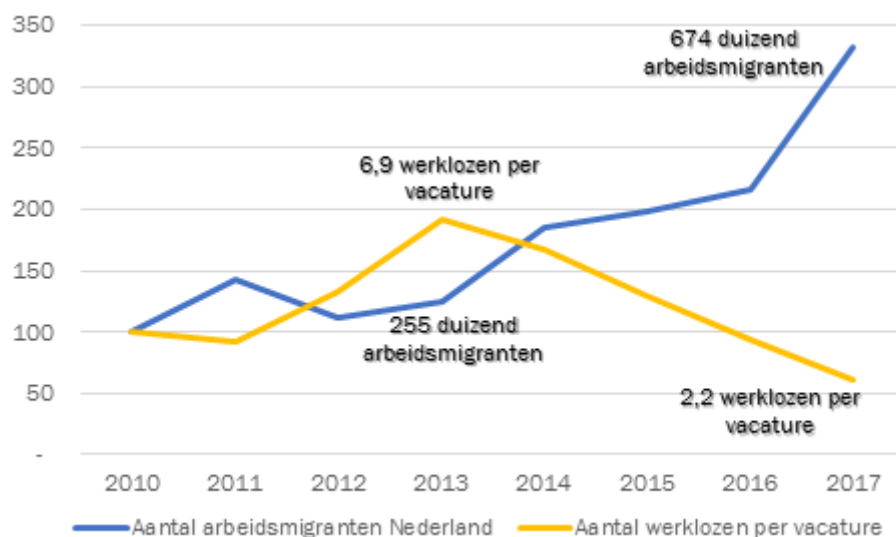
Achtergrond prognose

In hoofdstuk 2 is beschreven dat de groep in West-Friesland werkende arbeidsmigranten in de afgelopen jaren is gegroeid. Hun aantallen fluctueren sterk en er is een duidelijk verband zichtbaar tussen de jaren waarin het economisch goed ging en het aantal arbeidsmigranten toenam (vanaf 2014), of juist sprake was van een economische dip en afname van deze groep (2012 en 2013). Dat is ook logisch: arbeidsmigranten komen hoofdzakelijk naar Nederland vanwege werk. Een prognose van de toekomstige omvang van deze groep is daardoor altijd in sterke mate afhankelijk van economische ontwikkelingen. Voorliggende prognose is dan ook vooral economisch-demografisch ingestoken en gaat uit van de hypothese dat het aantal arbeidsmigranten volgt op het aantal beschikbare banen.

Dat de hoeveelheid beschikbare banen een goede indicator kan zijn, wordt in elk geval onderschreven door het aantal werklozen per vacature af te zetten tegen het aantal arbeidsmigranten in Nederland. Stijgt het aantal werklozen in de economisch mindere jaren, dan neemt het aantal arbeidsmigranten af. Andersom zien we bij een daling van het aantal werklozen per vacature juist een toename in het aantal arbeidsmigranten: de jaren vanaf 2014 (zie ook onderstaande figuur).

Met behulp van een regressieanalyse hebben we een significant, positief verband gevonden tussen het aantal banen en het aantal arbeidsmigranten in Nederland. Als het aantal banen met 1 procent stijgt, neemt het aantal arbeidsmigranten toe met 2,7 procent. Hierin is gecontroleerd voor bevolkingsgroei, bbp, buitenlandse zeggenschap in bedrijven en internationale handel en diensten op COROP-niveau. Voor de prognose gebruiken we de landelijke factor, waarbij we uitgaan van de regionale banengroei in West-Friesland.

Aantal werklozen per vacature en het aantal arbeidsmigranten in Nederland, jaren 2010 – 2017 (index 2010 = 100)

Bron: Decisio (2019), o.b.v. CBS Microdata; CBS (2018)

Voor de prognose gaan we uit van de banengroei in West-Friesland over de periode 2010 tot en met 2018. De gekozen tijdsperiode is afhankelijk van de economische ontwikkeling en banengroei in die jaren. Keuze voor een andere tijdsperiode levert andere cijfers over banengroei op. Voor de betrouwbaarheid is het belangrijk om groeicijfers over een zo lang mogelijke periode mee te nemen, om (zoveel als mogelijk) te kunnen corrigeren voor uitschieters in economische hoog- en laagconjunctuur. De beschikbare cijfers over arbeidsmigranten zijn terug te leiden tot en met het jaar 2010. De meest recente beschikbare cijfers zijn uit 2018. Groeicijfers over 2010 tot en met 2018 zijn daarom uitgangspunt voor de prognose.